Centraal Bureau voor de Statistiek

Chronische aandoening en langdurig buiten het arbeidsproces

Zijn mensen met een chronische aandoening vaker langdurig zonder werk?

Harry Bierings (CBS)

Presentatie op Congres Dag van Arbeid en Gezondheid, 29 oktober 2026

INLEIDING

Aanleiding

- Het meeste onderzoek meet op één moment. Langdurige, meer ingrijpende effecten voor de arbeidsmarkt blijven daardoor blijven daardoor onderbelicht.

- Deze studie volgt mensen vier jaar en geeft een overzicht van ruim 100 chronische aandoeningen, inclusief comorbiditeit (meer dan één aandoening).

Bron: CBS/Nivel, Statistische Trends, oktober 2025

INLEIDING

Onderzoeksvragen

1 Zijn mensen met een chronische aandoening vaker langdurig zonder werk?

2 In hoeverre hangt de aard van een chronische aandoening of het hebben van hebben van meerdere chronische aandoeningen samen met het langdurig zonder langdurig zonder werk zijn?

Langdurig zonder werk = vier jaar onafgebroken zonder betaald werk

METHODE

Methode en data

POPULATIE

Ruim 1 miljoen huisartspatiënten uit 328 praktijken (Nivel (Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn 2017), 30 tot 65 jaar. Representatief naar leeftijd, geslacht en medicijngebruik.

CHRONISCHE AANDOENING

Huisartsdiagnoses per 31 december 2017, ingedeeld volgens de volgens de ICPC-classificatie in 17 clusters. Chronisch = niet niet (volledig) te genezen.

ARBEIDSMARKTPOSITIE

Maandelijkse arbeidspositie (werk, geen werk) uit het Sociaal Statistisch Bestand van het CBS, januari 2019 t/m december 2022. Langdurig zonder werk = vier jaar onafgebroken zonder betaald werk (≥ 1 uur/week).

ANALYSE

Multivariate logistische regressie met leeftijd, geslacht en en comorbiditeit.

Bron: CBS (SSB) en Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn

UITKOMSTEN

Chronische aandoeningen in de bevolking

55,5%

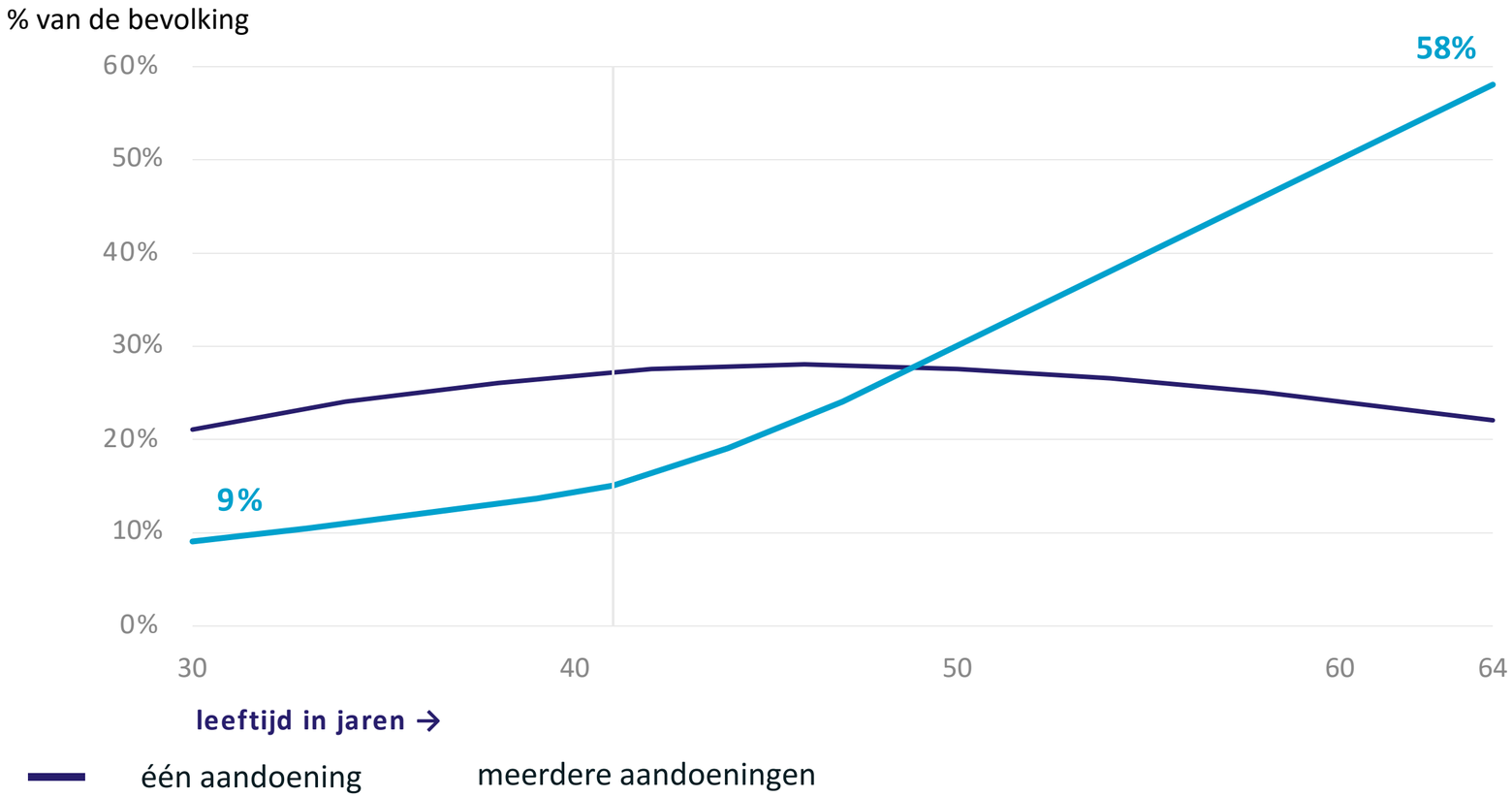
van de mensen van 30 tot 65 jaar had een een chronische aandoening op 31 december 2017

Uitsluitend chronische lichamelijke aandoening(en)	**52,6%**
één lichamelijke aandoening	**28,9%**
meerdere lichamelijke aandoeningen	**23,7%**
Chronische psychische aandoening(en)	**2,9%**
uitsluitend psychisch	**1,1%**
in combinatie met lichamelijke aandoening(en)	**1,8%**

Bron: CBS, Nivel · peildatum 31 december 2017

UITKOMSTEN

Chronische lichamelijke aandoeningen naar leeftijd

9% → 58%

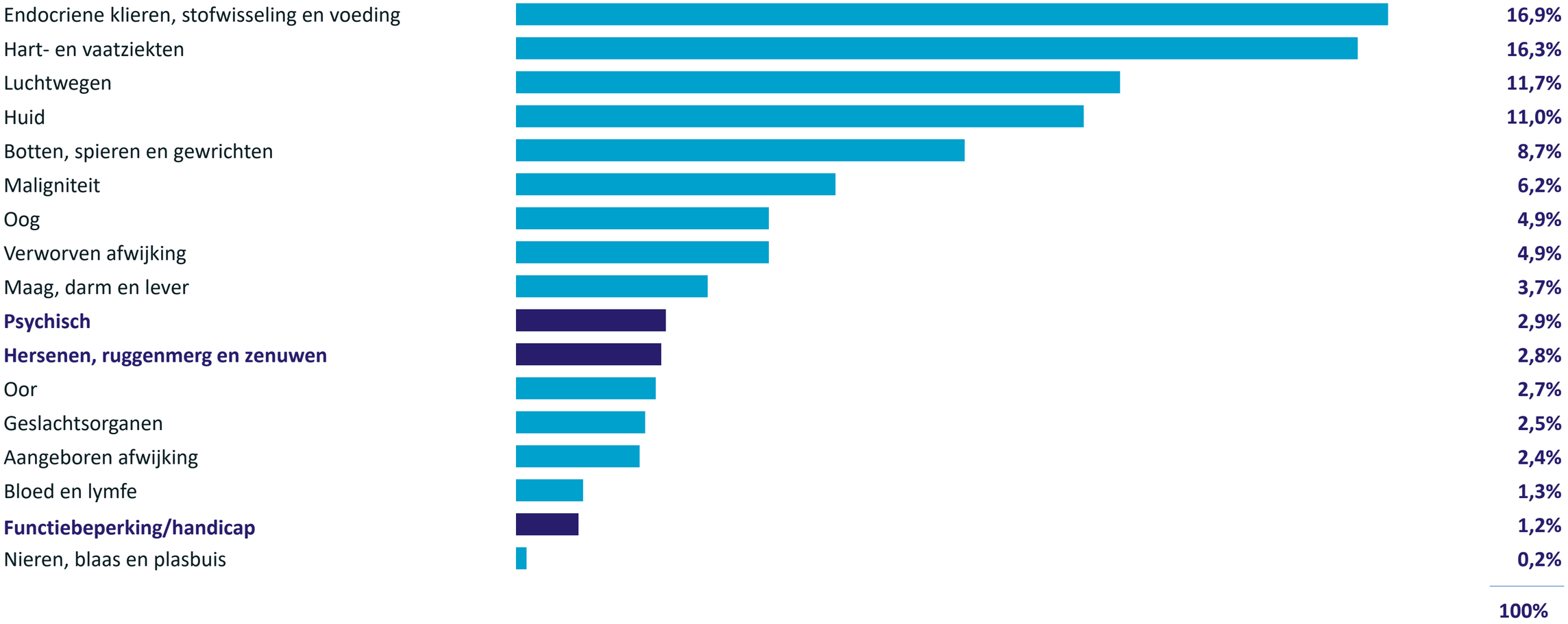
aandeel met meerdere lichamelijke aandoeningen, van 30 naar 64 jaar

Tot 41 jaar stijgt het aandeel licht, daarna fors. Met het ouder worden komt er vaker een aandoening bij.

Bron: CBS, Nivel · mensen met uitsluitend chronische lichamelijke aandoeningen, 31 december 2017

UITKOMSTEN

Meest voorkomende clusters van aandoeningen

Bron: CBS, Nivel · aandeel van de bevolking, 31 december 2017 · donker: clusters die verderop sterk samenhangen met langdurig zonder werk

UITKOMSTEN

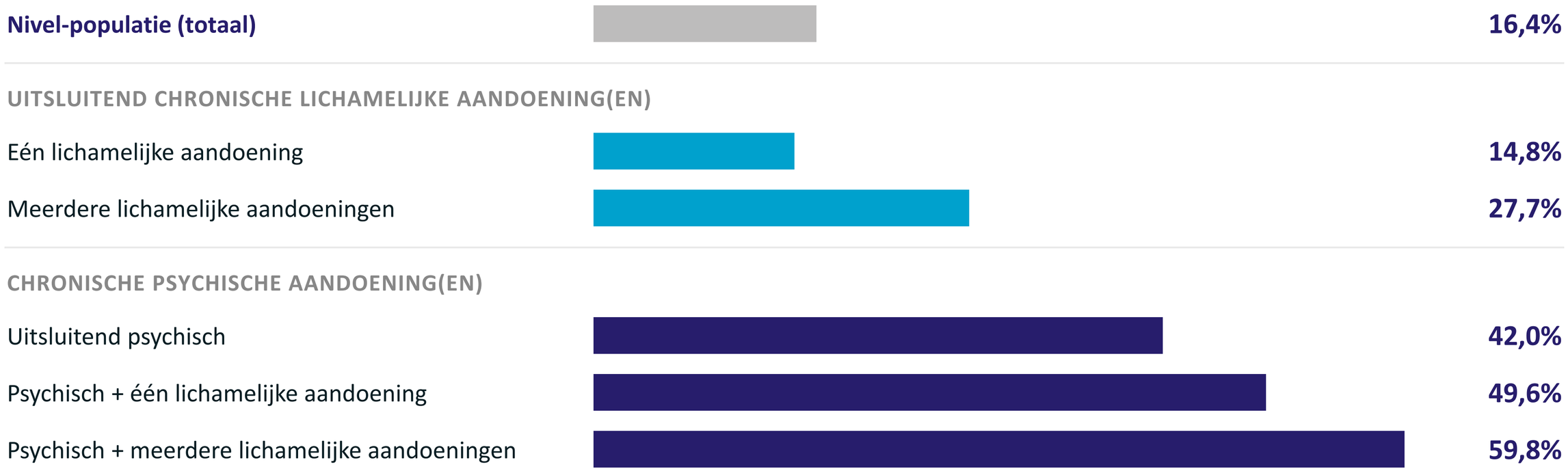
1 op 6

personen van 30 tot 65 jaar was langdurig — vier jaar onafgebroken — zonder zonder betaald werk (16,4%)

Bron: CBS, Nivel · Nivel-populatie, januari 2019 t/m december 2022

UITKOMSTEN

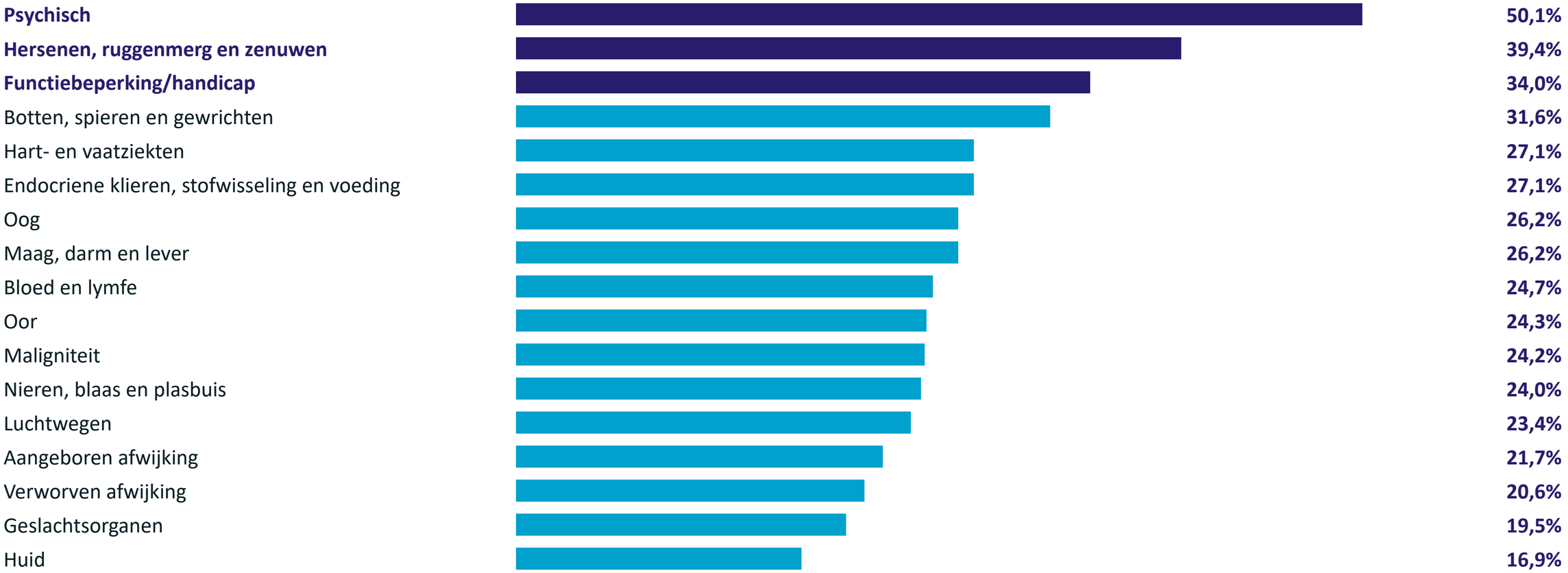
Langdurig zonder werk naar type aandoening

Bron: CBS, Nivel · aandeel langdurig zonder werk, 31 december 2022

UITKOMSTEN

Langdurig zonder werk naar cluster

Bron: CBS, Nivel · aandeel langdurig zonder werk per cluster, 31 december 2022 · Bevolking totaal: 16,4%

UITKOMSTEN

Verschillen naar leeftijd en geslacht

LEEFTIJD

+30 punten

hoger aandeel langdurig zonder werk in de oudste leeftijdsgroep (60 leeftijdsgroep (60 tot 65 jaar) dan in de jongste (30 tot 35 jaar) bij jaar) bij chronische aandoeningen

Uitsluitend psychisch: van 35% (jongste groep) tot 65% (oudste). In combinatie met meerdere lichamelijke aandoeningen: van 45% tot 75%.

GESLACHT

25% vrouwen **15%** mannen

langdurig zonder werk bij chronische lichamelijke aandoeningen

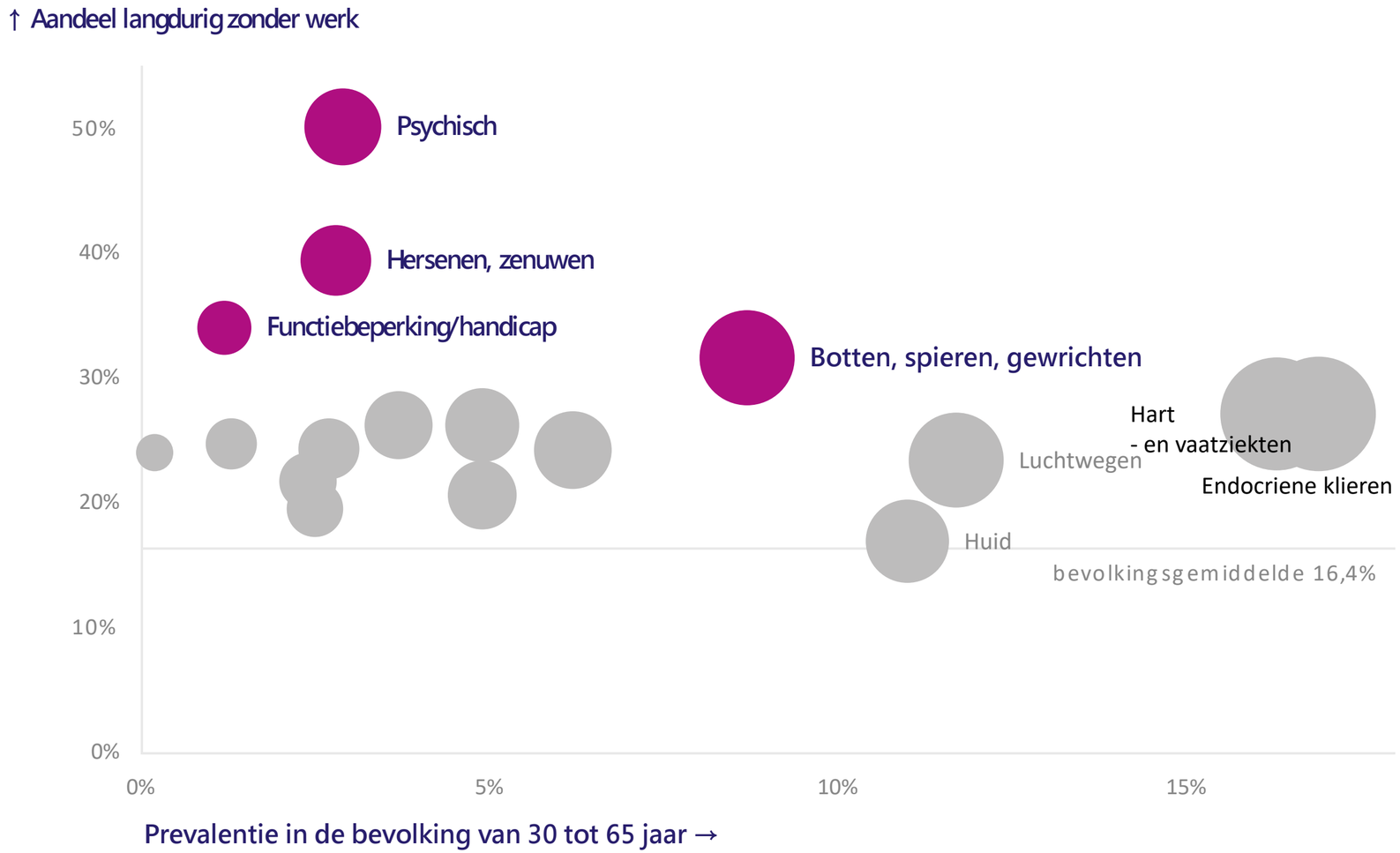
53% vrouwen **47%** mannen

langdurig zonder werk bij chronische psychische aandoeningen

Bron: CBS, Nivel

UITKOMSTEN

Hoge kans, kleine aantallen

Bron: CBS, Nivel · prevalentie 31 december 2017, aandeel langdurig zonder werk · bolgrootte indicatief

HOE TE LEZEN

De clusters met de hoogste kans op langdurig zonder werk — psychisch, hersenen en zenuwen, functiebeperking — komen weinig voor. De veelvoorkomende clusters liggen dichter bij het gemiddelde.

De grootte van de bol geeft het geschatte aandeel personen dat langdurig zonder werk is: prevalentie × aandeel zonder werk.

UITKOMSTEN

Samenhang per specifieke aandoening met langdurig zonder werk

~25

Schizofrenie

verreweg de sterkste samenhang

5,3

Functiebeperking zenuwstelsel

cluster Functiebeperking/handicap

5,3

Ziekte van Parkinson

vooral op hogere leeftijd

4,8

Meervoudige aangeboren afwijkingen afwijkingen

cluster Aangeboren afwijking

4,6

Functiebeperking psychische ziekte ziekte

cluster Functiebeperking/handicap

4,4

Functiebeperking algemeen

cluster Functiebeperking/handicap

Odds ratios, gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht en comorbiditeit; 1 = geen verschil. Ook dementie, persoonlijkheidsstoornis, verstandelijke beperking en MS scoren beperking en MS scoren zeer hoog. Bron: CBS, Nivel

CONCLUSIE

Conclusies

1 Het hebben van een chronische aandoening hangt samen met een groot aandeel langdurig zonder werk.

2 Het aandeel mensen met een chronische aandoening loopt sterk op met de leeftijd; ouder zijn, hangt samen met een groter aandeel langdurig zonder werk.

3 Een chronische psychische aandoening gaat samen met een groot aandeel langdurig zonder werk, vooral in combinatie met chronische lichamelijke aandoeningen.

4 De meest voorkomende chronische aandoeningen hangen niet samen met een groot aandeel langdurig zonder werk.

5 Een chronische neurologische en psychische aandoening gaan samen met een erg groot aandeel langdurig zonder werk.

Bron: CBS/Nivel, Statistische Trends, oktober 2025 ·

BEPERKINGEN

Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek is een eerste uitwerking van de consequenties van een chronische aandoening en langdurig buiten het arbeidsproces.

CORONAPERIODE

De onderzochte periode bevat de coronapandemie, hetgeen de uitval uit werk waarschijnlijk heeft gedrukt. Long covid is in de ICPC-classificatie geen chronische aandoening en is niet meegenomen. Dat geldt verder ook voor depressies, die als langdurige aandoening en niet als chronische aandoening is geclassificeerd.

UITVAL DOOR OVERLIJDEN

De arbeidsloopbaan van mensen die in 2017 chronisch ziek waren, is vier jaar gevolgd; wie tussentijds overlijdt valt buiten de analyse. Bij maligniteit, dementie, specifieke hart- en vaatziekten, COPD en Parkinson ligt de uitval door overlijden boven het gemiddelde.

REFERENTIEGROEP

Elke groep wordt vergeleken met het bevolkingsgemiddelde van 16,4% langdurig zonder werk, niet met mensen zónder chronische aandoening, waarvan ongeveer 9% langdurig zonder werk was.

Bron: CBS/Nivel, Statistische Trends, oktober 2025 · aanvullende kanttekeningen

Vervolgonderzoek

- Uitbreiding met langdurige (niet-chronische) aandoeningen zoals depressie en angststoornissen.

- Van mensen met een chronische aandoening nagaan hoe hun werksituatie is (deeltijd, ervaren werkdruk, loon) door koppeling met enquête.

Bron: CBS/Nivel, Statistische Trends, oktober 2025 · het artikel noemt zeven opties voor vervolgonderzoek

TOT SLOT

Beleidsconsequenties (suggesties van een CBSer, maar niet als CBSer)

Volume zit bij de “volksziekten”

Het grootste arbeidspotentieel zit bij hart- en vaatziekten, botten en spieren en luchtwegen. Generieke werkgeversmaatregelen — aangepast werk, werkdrukverlaging, deeltijd — kunnen hier wellicht helpen?

Kans zit bij kleine groepen

Psychische en neurologische aandoeningen en functiebeperkingen kennen de hoogste kans op langdurig zonder werk, maar kleine percentages. Hier is wellicht een intensieve, individuele begeleiding op zijn plaats?

Ook zware comorbiditeit is doelgroep

Bij psychisch én meerdere lichamelijke aandoeningen werkte 40% op enig moment. Dat is relatief weinig, maar beleidsmatig misschien toch geen onbelangrijke groep?

VOLLEDIGE PUBLICATIE

Bierings, Siermann en Vanhommerig (2025), Chronische aandoening en langdurig buiten het arbeidsproces, Statistische Trends, CBS/Nivel.

cbs.nl → Statistische Trends

Bron: CBS/Nivel, Statistische Trends, oktober 2025